

Suriye: Kim Önce Gözünü Kırpacak?

Mona Alami

Özet: İdlib’de gerilim yükselirken Suriye’deki mevcut siyasi denge artık uzun vadede sürdürülebilir görünmüyor. Konunun taraflarının farklı ve birbiriyle çelişen hedefleri var. Avrupa, Suriye konusunda tükenmiş durumda ve sorunun artık bitmesini istemekte. Rusya ülkeyi daha istikrarlı bir hâle getirip Suriye politikasının meyvelerini toplamaya başlamak niyetinde. İran ve rejim ise katı politikalarının işe yaramaya devam edeceğinden emin bir şekilde hâlâ oyunu uzatmanın peşinde. Ancak her satranç oyununda olduğu gibi, eninde sonunda taşlardan biri kaybedilecektir.

Giriş

Türkiye, 27 Ekim’de¹ Suriye savaşına siyasi bir çözüm yolu arayan bir toplantıda Rus, Fransız ve Alman liderleri ağırladı. Yedi yıllık çatışmayı sonlandırmaya yönelik verilen sözlere rağmen sürece dahil olan çeşitli ülkelerin şimdilik statükonun sürdürülmesinden rahatsız görünmemesi nedeniyle toplantı somut sonuçlar vermedi. Fakat birçok bölgesel aktör dengenin uzun vadede sürdürülebilir olmadığını farkında ve her bir taraf diğerlerinin gözünü kırpmasını beklemekte.

Konferansın kapanış konuşmaları sırasında katılımcılar Suriye savaşına siyasi çözüm getirilmesine dair çağrılarını tekrarladı. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tartışmaları “verimli ve samimi” olarak niteleyip dört katılımcının da yıl sonunda Suriye için yeni bir anayasa komisyonu kurmaya yönelik bir Birleşmiş Milletler girişimini destekleme konusunda mutabık kaldığını ekledi.

Uluslararası liderlerin sonuç bildirgesi “kapsayıcı, Suriyelilerin öncülüğünde ve Suriyelilere ait siyasi bir sürecin” başlatılması ve BM destekli serbest ve adil seçimler düzenlenmeden önce anayasa reformu üzerinde çalışacak bir komisyonun yıl sonunda toplanması çağrısında bulundu. Daha önce Rusya’nın Soçi kentinde düzenlenen barış konferansına katılanlar Suriye anayasasını yazmak üzere 150 üyelik bir komisyon kurulmasını kabul etmişti. Türkiye tarafından davet edilmemiş olduğu anlaşılan ABD’nin zirvede yer almaması dikkat çekiciydi. ABD, Avrupa’ya kıyasla Suriye konusunda daha az uzlaşma eğilimine sahip bir aktör olarak algılanmaktadır.² Fakat İstanbul’daki

Esed, destek bulduğu bölgelerde rejimin gücünü toparlamaya çalışsa da rejim güçleri, devlet kurumlarına isyanı bastırmada yardımcı olan çok sayıda milis grubuyla birlikte hareket eden dağınık bir yapı olarak kalmıştır

zirve, Suriye’de siyasi çözüme dönük bir gelişme sağlayamasa da, Rusya sponsorluğundaki Soçi ve Astana süreçlerinin BM barış görüşmelerinden daha önemli olduğunu pekiştirerek Türkiye ve Rusya’nın Eylül’de vardığı İdlib anlaşmasının uygulanmasına öncelik verdi.³

Konferans Suriye genelinde şiddet kullanımının azalmasının ardından yapıldı ve Esed ile Rus ve İranlı müttefiklerini muzaffer konuma getirdi. Ancak yedi yıllık kanlı bir çatışmadan sonra rejim artık hem coğrafi hem desiyasi olarak parçalanmış bir ülkeye hükmetmektedir. Esed, destek bulduğu bölgelerde rejimin gücünü toparlamaya çalışsa da rejim güçleri, devlet kurumlarına isyanı bastırmada yardımcı olan çok sayıda milis grubuyla birlikte hareket eden dağınık bir yapı olarak kalmıştır.

Suriyeli Aktörlerin Karmaşık Haritası

Esed ailesinin üyeleri arasında ön plana çıkan Dördüncü Zırhlı Tuğay’ın komutanı Mahir Esed, şimdi askeri mahareti nedeniyle Suriye’deki en önemli ikinci isim olarak değerlendirilmektedir. Kuzeni Rami Mahluf, Bustan Derneği⁴ adı altında, 2016’da sayıları 11.000’i bulan ve daha sonra Keteib Ceblavi, Usud Hums ve Dirayet Vatan adlarıyla yeniden örgütlenen birkaç milis grubunu kontrol etmektedir.⁵ Rejim, kendisine

bağlı binlerce savaşçıyı devletin 4. Saldırı Kolordusu ve Rus destekli 5. Saldırı Kolordusu gibi gönüllülük esaslı silahlı kuvvetlerinin bünyesine dahil ederek iktidarını yeniden ele almaya çalışmıştır. Bununla birlikte, pek çok birliğin bütün olarak bu kolordulara katılması asıl kuruculara duyulan sadakatin güçlü kaldığı anlamına gelmektedir. Bunların yanında yeni bir Al-Modon makalesine göre, 9. Alay gibi muhalif birliklerin, Dera gibi bölgelerde rejimle uzlaşmasından sonra ortaya çıkan birlikler Suriye Ordusu birimlerine dahil edilmiştir.⁶

İş dünyası ve askeriyeden isimler de yeni Suriye’de nüfuz sahibi olmaya başlamıştır. Bu isimlerden petrol zengini, iş adamı Eymen Cabir, Liva Sukur Sahara (Çöl Şahinleri) ve önce Rus Uluslararası Konseyi’ne göre dağıtılan daha sonra 5. Gönüllü Saldırı Kolordusu olarak yeniden görevlendirilen Suriye Deniz Piyadeleri dahil çok sayıda özel askeri şirket ve elit saldırı birliğini yönetmektedir.⁷ Ülke yönetimine yakın, bir başka önemli Suriyeli petrol zengini George Haswani, HESCO şirketinin sahibi olup Suriye Ordusunun 3. Zırhlı Tuğay’ının bir parçası olan Dira Kalamun’u finanse etmektedir. Suriye uzmanı Fabrice Balanche’den alınan bilgiye göre ise “yüksek nüfuzlu bir başka iş adamı Hussam Katerji”dir. Omran Dirasat’ta Suriye uzmanı olan Maan Talaa’ya göre, Kaplan güçlerinin komutanı Süheyl Hassan ise askeriyede, rejim bölgelerinde istihbarat servislerinin yöneticileri olan Ali Memlük ve Cemail Hassan gibi yerel isimlerle birlikte popüler bir figür hâline gelmiştir. Bu liderlerin her biri çok

sayıda milis grubundan sorumludur. Balanche, Suriye istihbarat şefleri ve iş adamlarının her birinin, bölgesel güçlerin kontrolündeki Suriye'nin parçalanmış güç oyununda yeni buldukları nüfuzlarını korumak için ya Rusya'ya ya da İran'a yanaştığının altını çizmektedir.

Kontrolünde olan bölgelerdeki güç dağılmasının yanı sıra Esed bölünmüş bir ülkeyle de uğraşmak zorundadır. Suriye'de şiddet önemli ölçüde azalmış, taşra bölgelerinde ise donmuş durumdadır. Ülke şimdi, her biri farklı uluslararası aktörlerce desteklenen dört devletçiğe bölünmüş durumdadır

Kontrolünde olan bölgelerdeki güç dağılmasının yanı sıra Esed bölünmüş bir ülkeyle de uğraşmak zorundadır. Suriye'de şiddet önemli ölçüde azalmış, taşra bölgelerinde ise donmuş durumdadır. Ülke şimdi, her biri farklı uluslararası aktörlerce desteklenen dört devletçiğe bölünmüş durumdadır. Kuzeybatı'daki İdlib eyaletinde, Eylül ayında varılan bir anlaşma isyancıların kontrolündeki bölgelerin 15-20 km içine kadar uzanan silahlardan arındırılmış bir bölgenin kurulmasına imkân sağlamıştır.⁸ Bölge iki büyük gruba ev sahipliği yapmaktadır: Ağustos'ta Suriye Kurtuluş Cephesi ile birleşen⁹ Ulusal Kurtuluş Cephesi koalisyonu ve cihatçı Hey'et Tahrir el-Şam. İdlib'in daha ne kadar dayanacağı kesin değilken Türkiye, rejimle gelecekte girilebilecek herhangi bir çatışmada veya İdlib bölgesinde oluşabilecek bir gerginlik artışı durumunda kullanılabilir Ulusal Kurtuluş Cephesi gibi yararlı

vekil savaşçılar olan koalisyonları destekleyip, doğrudan denetleyerek orada önemli bir nüfuz elde etmiştir. Türkiye'nin nüfuzunun, yol ve okulları yeniden inşa edip yeni sanayi bölgeleri kurduğu Halep kırsalında uzun bir vakit süreceği görünmektedir.

Ülkenin kuzeydoğusu, farklı sivil konseyler tarafından yönetilen ve başkanlığını Suriye Demokratik Güçleri'nin siyasi kolu Suriye Demokratik Konseyi'nin yaptığı Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu'nun kuruluşuna şahit olmuştur. Bölge ayrıca ikisi de sivil konseylerce yönetilen Rakka ve Deyr ez-Zor vilayetlerinin Arap bölgelerini de kapsamaktadır. Örneğin Rakka, çeşitli gruplar arasındaki mutabakatın sonucu olarak bir Arap ve bir Kürt eşbaşkandan oluşan bir yönetime sahiptir. Geçtiğimiz Eylül ayında, Ayn İsa'daki bir Suriye Demokratik Konseyi (SDK) toplantısında kuzeydoğu Suriye için yeni bir yönetim kurulmuştur. Yeni yönetim, Kürt çoğunluklu bölgelerdeki öz yönetim birimleri ile kendi sivil konseyleri bulunan Arap çoğunluklu bölgelerdeki sivil yönetimleri birbirine bağlayan bir koordinasyon birimi olarak hareket edecektir.¹⁰ Ekilebilir arazi ve petrol yatakları gibi kaynaklar açısından zengin olan kuzey ve doğu bölgeleri aynı zamanda yaklaşık 2.000 ABD'li danışmana da ev sahipliği yapmaktadır.

Yarışan Uluslararası Çıkarlar

Rusya, Fransa, Almanya, Türkiye ve İran gibi çeşitli aktörler yeni Suriye'nin karmaşık atmosferinde farklı politikaları aynı anda kullanarak risklerini azaltmaya çalışmaktadır.

Rusya, Batı'nın, özelde de Avrupa'nın desteği olmadan ciddi bir yeniden inşa sürecine girilemeyeceğini bilmektedir ve müzakereye ABD'den daha çok açıktır. Eğer mülteci akınını tersine çevirmeyi ümit ediyorlarsa Suriye savaşının sonucunun etkisi, Avrupa hükümetleri için de büyük olacaktır

Rus hava gücü, Esed güçlerinin ülkenin çoğunun kontrolünü yeniden kazanmasında hayati bir rol oynamıştır. Temel amacı Şam üzerindeki nüfuzunu sürdürmek olan Rusya, şimdi barışı şekillendirmeye ve Akdeniz'de NATO operasyon merkezlerine yakın müdahale noktalarını korumaya çalışmaktadır. Rusya Suriye'deki askeri yatırımlarını telafi etmenin istikrarlı bir rejimi gerektirdiğinin farkındadır ki bu da sadece ülkenin kaynak bakımından zengin doğu bölgesini geri alıp yeniden inşa etmekle başarılabilir. New York Times'a¹¹ göre Birleşmiş Milletler Suriye özel temsilcisi Staffan de Mistura Suriye'yi yeniden inşa etmenin en az 250 milyar dolara mal olacağını belirtmiştir. Doğuyu geri almak ve bu yeniden inşa sürecini yürütmek Esed'e mali yardım sağlayacak ve toplumsal sözleşmeyi onarıp, süreç içerisinde pay vereceği milis liderleri itaate zorlama imkânı verecektir.

Rusya, Batı'nın, özelde de Avrupa'nın desteği olmadan ciddi bir yeniden inşa sürecine girilemeyeceğini bilmektedir ve müzakereye ABD'den daha çok açıktır. Eğer mülteci akınını tersine çevirmeyi ümit ediyorlarsa Suriye savaşının sonucunun etkisi, Avrupa hükümetleri için de büyük olacaktır. Zira mülteci sorunu pek çok Avrupalı siyasetçi için süregelen bir

endişe kaynağıdır. Türk siyaset uzmanı Aydın Selcen, "Rusya ve İran, Suriye adına savaşı kazanmış olabilirler ama ikisinin de yeniden inşa için yeterli bütçesi yoktur. Almanya ve daha düşük bir derecede de olsa Fransa ise İdlib'de sükunetin korunması ve böylece yeni ve büyük son mülteci dalgasının AB'ye gelişinin etkili bir şekilde önlenmesi karşılığında tamamıyla yeniden inşaya tahsis edilmiş bir fonla öne çıkmış gibi görünüyor." demektedir.

Bu satırların yazarıyla yakın zamanda görüşmüş olan, Fransız Dışişleri Bakanlığı'ndan bir yetkili siyasi bir çözüm olmadan yeniden inşaya kimsenin yanaşmayacağını altını çizmiştir. Aynı yetkili, Fransız Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un toplantıda, siyasi süreç başlatılmazsa gerçek, sürdürülebilir ve güvenilir bir mülteci dönüşü olmayacağı görüşünü tekrarladığını belirtmiştir. Bunun yanında, liderlerin sonuç bildirgesiyle "kapsayıcı, Suriyelilerin öncülüğünde ve Suriyelilere ait siyasi bir sürecin" başlatılması çağrısında bulunulmuştur.

Suriye savaşından en şiddetli darbeyi alan yabancı ülke olan Türkiye bir anlaşma için ısrar etmektedir. Türkiye, bir taraftan kendi sınırında baş düşmanı Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile doğrudan bağlantılı gördüğü Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu adı altında özerk bir Kürt bölgesinin uzun vadeli varlığıyla uğraşmak zorundayken, öte yandan 3,5 milyon mülteciyi ülkesine kabul ederek istikrarsızlığın kendi evine yayılmasını görmek zorunda kalmış ve son yıllarda bir dizi bombalı terör saldırısına uğramıştır.

Uzun Vadeli Oyun Oynamak

İran ve rejim uzun vadeli bir oyun oynamaktadır. İran, bölge çapında Suriye ve Lübnan'dan Irak ve Yemen'e kadar vekâlet savaşlarında çok fazla deneyimlidir. Doğası gereği, Rusya'dan farklı olarak İran'ın Suriye'deki, özellikle de kendi nüfuzu aleyhinde olacaksa, devlet inşa sürecine odaklı bir önceliği yoktur. Suriye'yi, Tahran'dan Lübnan'a uzanan, kendi bölgesel güç alanının sürdürülmesinde hayati bir katman olarak görmektedir. Dolayısıyla ağır bir şekilde Tahran'a bağımlı, istikrarsız bir Suriye İran'ın menfaatinedir. Rejimin şimdiye kadar temel önceliği ise hayatta kalmak olmuş ve rejim ülkesini saran yıkım ve istikrarsızlığa rağmen kendisini, haklı olarak, savaşın galibi olarak görmüştür.

Babası ve selefi olan Hafız Esed'den dayanıklı bir rejim miras alan Esed, birçoğu en kötü durumun atlatıldığına inanan Alevi rejim yanlılarının desteğiyle jeopolitik oyunu dirayetli bir şekilde oynayabilmiştir. Nihayetinde güvenlik servisleri kendisine sadık kalmış ve Başbakan Riyad Hicab, Cumhuriyet Muhafızları Komutanı General Menaf Tlass ve dışişleri bakanlığı sözcüsü Cihad Makdissi gibi birkaç yüksek profilli isim dışında muhalif tarafa geçenler çoğunlukla düşük rütbelilerle sınırlı kalmıştır. Esed'in, devrimi ülkesine karşı yapılmış bir komplo ve cihatçı bir isyan olarak yaftalamada ısrar etmesi nüfusun bazı kesimlerinden kesintisiz ideolojik destek almasına ve Batı'nın çözüme yönelik tüm çabalarını sekteye uğratmasına imkân sağlamıştır.

Bu karmaşık denklemde en büyük bilinmeyen Washington'ın ne kadar ileri gitmeye istekli olduğudur. ABD, Türkiye zirvesinde yer almasa da temel

hedeflerinden birinin İran'ı Suriye'de yalnızlaştırıp ona karşı çıkmak ve oradaki etkisini zayıflatmak olduğunu açıkça belirtmiştir. Trump yönetimi, İran'ı finansal olarak zayıflatmak, Tahran ve vekilleri üzerindeki yaptırımları arttırmak ve yeni kırmızı çizgiler çizmek ile dolaylı bir yaklaşımı seçmiş gibi görünmektedir. Esed rejimi İdlib'i geri almak için bir taarruz başlatacağını belirttiğinde, Trump yönetimi askeri saldırı tehdidinde bulunurken, ABD Başkanı Donald Trump da Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i "İdlib'e pervasızca saldırmaması gerektiği" konusunda uyararak bunun Birleşik Devletleri "oldukça kızdıracacağını" söylemiştir.¹²

Washington'dan radikal bir adım atılmaması halinde, ki Trump'ın değişken kişiliği göz önünde bulundurulduğunda bu her zaman ihtimal dahilindedir, benzeri görülmemiş bir ekonomik krizle karşı karşıya olan İran'ın üzerindeki yenilenen yaptırımlara rağmen gözünü ilk kırpacak tarafın Esed ve İran olma ihtimali oldukça düşüktür

Washington'dan radikal bir adım atılmaması halinde, ki Trump'ın değişken kişiliği göz önünde bulundurulduğunda bu her zaman ihtimal dahilindedir, benzeri görülmemiş bir ekonomik krizle karşı karşıya olan İran'ın üzerindeki yenilenen yaptırımlara rağmen gözünü ilk kırpacak tarafın Esed ve İran olma ihtimali oldukça düşüktür. İran para birimi, büyük bir kısmı Birleşik Devletler'in Mayıs ayında nükleer anlaşmasından resmen çekilmesinden sonra olmak üzere, son aylarda üçte iki değer kaybetmiştir. Fakat yaşadığı pek çok sıkıntıya rağmen İran uzun vadeli planları nedeniyle Suriye'de direnecektir. İran,

Aurupa, 2254 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı gereğince “Suriye’de siyasi dönüşüm” fikrine dayalı bir çizgi üzerinde kalabilir fakat Almanya ve Fransa’nın Esed karşısındaki katılımı, mülteci karşıtı duygular ve yükselen aşırı sağın meydan okumasına maruz kalmaktadır

yarı devlet aktörü olarak kademeli bir şekilde devlet kurumlarıyla birleşecek olan paramiliter vekillerin sadakatini kazanacağına güvenerek, gücünü uzun vadede yavaş yavaş arttırmasını sağlayan, düşük maliyetli ve aşamalı bir yaklaşımı tercih etmektedir.

Şimdilerde İran, rejimle uzlaşan muhalif grupların Suriye ordusuna dahil edilmeden önceki eğitimi konusunda Hizbullah’a dayanmakta ve böylece bir yandan doğrudan denetim oluşturarak öte yandan Lübnanlı vekilleri ile kurulmakta olan ordu birimleri arasında kişisel ilişkiler tesis edilmesini sağlamaktadır.¹³ Tahran’ın üzerindeki artan ABD mali baskısı İran’ın Suriye projesine verdiği fonların azalmasına neden olacağına da Washington, İran’ın Suriye’deki yayılmasına karşı daha sert askeri önlemler almadığı sürece onu durdurmayacaktır. Giderek köşeye sıkıştığını hissettiğinde ise İran, rejimle birlikte, Avrupa ve daha geniş uluslararası kamuoyu üzerinde baskı kurmak için, çatışmalara tekrar sahne olan İdlib’i kızıştırabilir. Uluslararası kamuoyu yemi yutmuş gibi görünüyor. Türkiye zirvesinin kapanış bildirisi “mültecilerin ve kendi ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin, Suriye’deki eski evlerine güvenle ve gönüllü olarak dönmesi için ülke genelinde uygun koşulların oluşturulması gerektiğini

vurgulayarak geri döneceklerin silahlı çatışmalara, siyasi baskılara veya keyfi tutuklamalara karşı güvenliğin yanında su, elektrik, sağlık ve sosyal hizmetler dahil insani altyapıya ihtiyaç duyduğunun” altını çizdi.

Avrupa şimdilik yeniden inşa masraflarını tamamen karşılamayı reddetse de geniş mülteci nüfusuna sahip bölgelere proje bazlı yardım yapmaya daha sıcak bakabilir. Avrupa, 2254 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı gereğince “Suriye’de siyasi dönüşüm” fikrine dayalı bir çizgi üzerinde kalabilir fakat Almanya ve Fransa’nın Esed karşısındaki katılımı, mülteci karşıtı duygular ve yükselen aşırı sağın meydan okumasına maruz kalmaktadır. Rusya ise yatırımlarının karşılığını alabilmek için, ülkenin uzun vadede istikrara kavuşmasını istediğinden Avrupa’nın Suriye’de tavizler vermesinde ısrar edecektir. Sonuç olarak Rusya ve Avrupa’nın uzun vadede bir tür uzlaşısı üzerinde çalışması oldukça muhtemeldir ancak, Esed ve İran’ın çatışmaya yönelik kademeli yaklaşımı dikkate alındığında, bunun nasıl uygulanacağını ancak zaman gösterir. Fakat Suriye şimdilik, sahadaki olaylar (muhtemelen İdlib’de) güç dengesini yeniden bozana kadar dondurulmuş bir çatışma olarak kalacaktır.

Referanslar

- 1- https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/at-syria-summit-russian-and-nato-leaders-come-up-with-few-answers/8/27/10/2018ac26b-72d11-920e-8384-8bcc5492fef49_story.html?utm_term=.fdae95820071
- 2- <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/us-representative-for-syria-were-not-going-to-put-this-country-back-together/>
- 3- Lund, Aron, After the Turkey Russia deal, the fate of Idlib hangs in the balance, 2 Ekim 2018, Irin, <https://www.irinnews.org/analysis/02/10/2018/after-russia-turkey-deal-fate-syria-s-idlib-hangs-balance>
- 4- Younes Ahmad, Syria businessmen invest in post-war reconstruction, 5 Haziran 2016, The Arab Weekly, <https://the arabweekly.com/syrias-businessmen-invest-post-war-reconstruction>
- 5- Aymen Jawad Tamimi <http://www.aymennjawad.org/08/2016/bibliography-pro-assad-militias>
- 6- <https://www.almodon.com/arabworld/10/11/2018/%D%8AF%D%8B%1D%8B%9D%8A-7%D%8AD%D%8B%2D%8A%-8D%8A%7D%84%9D%84%9D%-87%9D8%9A%D%8B%4D%8B%1D-81%9%D%8B%9D%84%9D%-89%9D%8AA%D%8AF%D%8B%1D8%9A%D%8A-8%D%81%9D%8B%5D%8A%7D%8A%6D%-84%9D%8A%7D%84%9D%8AA%D%8B%3D%88%9D8%9A%D8%A%9>
- 7- Who controls Syria, The Assad family, the inner circle and tycoon Kiril Smenov, The Russian International Affairs Council.
- 8- Syrian Jihadists signal acceptance of Idlib deal, 14 Ekim 2018, Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-idlib/syrian-jihadists-signal-acceptance-of-idlib-deal-idUSKCN1MOoSQ>
- 9- Maxwel Markusen, Idlib Province and the future of instability in Syria, 22 Eylül 2018, CSIS, <https://www.csis.org/analysis/idlib-province-and-future-instability-syria>
- 10- <http://www.kurdistan24.net/en/news/cge03dab4-6265-agag1-ee-ea8d2a93c657>
- 11- Somini Sengupta, Help Assad, or leave Syria in Runs, the politics of rebuilding Syria,
- 12- <https://www.thenational.ae/world/mena/idlib-crisis-prompts-us-to-take-a-new-tack-on-syria1.770906->
- 13- <https://www.almodon.com/arabworld/10/11/2018/%D%8AF%D%8B%1D%8B%9D%8A-7%D%8AD%D%8B%2D%8A%-8D%8A%7D%84%9D%84%9D%-87%9D8%9A%D%8B%4D%8B%1D-81%9%D%8B%9D%84%9D%-89%9D%8AA%D%8AF%D%8B%1D8%9A%D%8A-8%D%81%9D%8B%5D%8A%7D%8A%6D%-84%9D%8A%7D%84%9D%8AA%D%8B%3D%88%9D8%9A%D8%A%9>

YAZAR HAKKINDA

Mona Alami, Atlantic Council bünyesindeki Rafik Hariri Center for the Middle East'de yerleşik olmayan kıdemli bir araştırmacıdır. Alami aynı zamanda TRENDS Research & Advisory bünyesinde araştırmacı olarak çalışmaktadır. Kendisi Ürdün, Mısır, Lübnan, Suriye, Sudan ve Körfez ülkelerindeki siyasi ve ekonomik konuları takip etmektedir. Alami'nin Lübnan siyaseti, Hizbullah, IŞİD ve daha geniş çerçevede Selefilik üzerine pek çok çalışması bulunmaktadır. Alami işletme yüksek lisansını Lübnan Amerikan Üniversitesi'nde tamamlamış olup Lumière University Lyon 2'de jeopolitika alanında doktora yapmaktadır. İngilizce, Fransızca ve Arapça dillerinde yazılar kaleme almaktadır.

ALSHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum; amacı, Şark bölgesi halklarının siyasi gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için tarafsız araştırmalar yapıp buna dönük uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözetilen araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

    / SharqForum

 / Sharq-Forum

**الشرق
منتدى**
ALSHARQ FORUM